

شناسایی عوامل تعیین‌کننده در آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه مدیریت اسلامی و ارائه راه‌کارهای لازم جهت رفع آسیب‌ها با استفاده از رویکرد AHP-QFD

امیر اعظمی*، حسن عابدی جعفری**، هادی سلامی***

چکیده

هدف از این پژوهش، آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام شده در حوزه مدیریت اسلامی، ارائه یک طبقه‌بندی جامع از انواع عوامل و شاخص‌ها و در نهایت ارائه راه‌کارهای لازم و کاربردی در راستای رفع این آسیب‌ها است. روش انجام پژوهش در قالب روش‌های پژوهش کاربردی و توصیفی از شاخه پیمایشی است. در ابتدای امر از مطالعات کتابخانه‌ای جهت جمع‌آوری مبانی نظری پژوهش و در ادامه از ابزارهای مصاحبه و پرسش‌نامه مقایسات زوجی جهت شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌ها و راه‌کارهای پژوهش‌ها در حوزه مدیریت اسلامی استفاده شده است. برای تحلیل داده‌های به‌دست آمده از نمونه‌ها، روش فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی و روش گسترش عملکرد کیفی مورد استفاده قرار گرفته است. محاسبات مربوط به ماتریس‌های مقایسات زوجی به کمک نرم‌افزار Super Decision انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که آسیب‌های ساختاری به‌عنوان اثربخش‌ترین و مهم‌ترین آسیب‌ها است. آسیب‌های سیاست‌گذاری، روش‌شناختی، فرهنگی، انسانی و انگیزشی به ترتیب در اولویت‌های بعد جای می‌گیرند. قرار دادن آسیب‌های حاصل از موارد انگیزشی در اولویت آخر نشان از آن دارد که با وجود کاستی‌ها و محدودیت‌های فراوان در انجام یک کار پژوهشی، این مسایل انگیزشی است که همچنان انجام پژوهش‌های جدید در حوزه مدیریت اسلامی را به‌صورت پویا نگه داشته است.

کلید واژه‌ها: مدیریت اسلامی؛ فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی؛ گسترش عملکرد کیفی؛
آسیب‌شناسی؛ الزامات اجرایی.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۱/۱۸، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۵
* کارشناس ارشد، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول).

E-mail: amiraazami@alumni.ut.ac.ir

** استادیار، دانشگاه تهران.

*** کارشناس ارشد، دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

واژه‌ای که به عنوان مدیریت^۱ هم‌اکنون مورد استفاده قرار می‌گیرد، یک واژه آمریکایی است. در بقیه نقاط جهان نه تنها فعالیت‌های مدیریتی، بلکه تمام مفهوم مدیریت ممکن است متفاوت باشد (Kvale, 1996) به گونه‌ای که درک فرآیندها، فلسفه، و مسائل آن نیازمند بینش فرهنگی و تاریخی عمیقی است (Zagorsek et al, 2004). مدیریت با آنچه در خانواده‌ها، مدارس، سیاست و حکومت اتفاق می‌افتد در تعامل است. هم‌چنین مدیریت به روشنی با مذهب و اعتقادات در مورد علم رابطه دارد از این رو نمی‌توان آن را از سایر فرآیندهایی که در یک جامعه رخ می‌دهد، جدا کرد (Hofstede, 1993). در واقع نباید پنداشت که اگر سبکی از مدیریت در کشورهای توسعه‌یافته غربی مطلوب باشد، الزاماً بایستی در سایر کشورها نیز قابلیت پیاده‌شدن داشته باشد. این امکان وجود دارد که نظریه‌های مدیریت کشورهای توسعه‌یافته از آن‌چنان محدودیت فرهنگی برخوردار باشند که کاربرد آن‌ها در سایر کشورهای کمتر توسعه‌یافته امکان‌پذیر نباشد (هیوز، ۱۳۸۴). مفاهیم سازمان و مدیریت، به گونه‌ای که در فرهنگ آمریکایی تعریف و نهادینه شده است، قابلیت صادر شدن به سایر فرهنگ‌ها را ندارد (Triandis, 2004). سایر فرهنگ‌ها به دلیل تفاوت‌های اساسی در مفروضات خود با فرهنگ غربی، از توانایی سنتز کردن و هضم این تعاریف و مفاهیم برخوردار نیستند که این امر، ناشی از تفاوت‌های فرهنگی است و نه نقصان فرهنگی (Zagorsek et al, 2004).

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و حضور حکومتی مذهبی که زمینه‌های نظری اداره امور حکومتی در آن بر پایه ارزش‌های دینی و مذهبی استوار بوده و اعمال حکومت تحت تأثیر نگرش الهی انسان قرار گرفته است، مدیریت به عنوان یکی از وجوه اداره حکومت و فرآیندی که باید تحت تأثیر نگرش تازه و جدید ارزشی حاکم بر کل جامعه قرار داشته باشد مورد توجه قرار گرفته است. در واقع، جامعه اسلامی به عنوان جامعه‌ای که در آن ارزش‌های الهی، دینی و اخلاقی اسلام مورد توجه بوده، نیاز به نوعی از مدیریت دارد که با ارزش‌های انسانی و دینی و مبانی اخلاقی آن پیوستگی داشته و آرمان‌های اسلامی را مورد توجه و عنایت قرار دهد. بنابراین تبیین رسالت مراکز علمی و پژوهشی به ویژه مدیریت اسلامی در تحقق هدف‌های نهضت تولید علم یکی از آرمان‌های بسیار مهم این نظام محسوب می‌شود. برای اثبات ضرورت مدیریت اسلامی دو راه وجود دارد: یکی از این دو راه فرهنگ می‌باشد، با این توضیح که علم مدیریت به دلیل آمیختگی با فرهنگ غربی، کاملاً پاسخگوی نیازهای مدیریتی ممالک اسلامی نیست؛ و اما راه دوم اینکه وظیفه مسلمانی اقتضا می‌کند که در برابر فرامین الهی مطیع بود، با توجه به

دستورالعمل‌های مدیریتی که از سوی مدیران معصوم جامعه اسلامی صادر شده، که هر راه بیان شده چیزی جز مدیریت اسلامی نیست (پیروز و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۱).

طی سالیان پس از پیروزی انقلاب و به‌ویژه دو دهه گذشته، پژوهش‌های متعددی در زمینه مدیریت اسلامی صورت گرفته و پژوهش‌گران مختلف از اقصای دانشگاهی یا حوزوی به اظهار نظر در این زمینه پرداخته‌اند. اما متأسفانه با گذشت بیش از ۳ دهه از تشکیل جمهوری اسلامی ایران هنوز نتوانسته‌ایم با تکیه بر انواع مطالعات صورت گرفته در حوزه مدیریت اسلامی، شاهد کاربردی بودن مطالب و پژوهش‌ها باشیم. بنابراین شناسایی و طبقه‌بندی عوامل اساسی و تعیین کننده در کاربردی بودن این پژوهش‌ها در آینده‌ای نزدیک جزء پژوهش‌هایی است که انجام آن اجتناب‌ناپذیر است. اولین گام در این راستا آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه مدیریت اسلامی و ارائه راه‌کار جهت رفع آسیب‌هاست که موضوع پژوهش حاضر می‌باشد. آسیب‌شناسی، تشخیص مسئله و کانون علمی آن جهت تعیین اقدامات لازم به منظور به‌سازی پدیده مورد نظر، امری پایه‌ای و اساسی است (ممی‌زاده، ۱۳۷۵). زمانی که بحث مقایسه و بررسی تطبیقی پیش می‌آید، این پرسش مطرح می‌شود که در این مسیر و نسبت به استانداردهای یک موضوع اجتماعی (مانند یک رشته علمی) در کجا قرار داریم؟ و اگر احیاناً در این مسیر عقب مانده‌ایم و یا هنوز به درک درستی از خواسته‌ها و نیازها نرسیده‌ایم به چه علت بوده است؟ در چنین زمانی است که بحث آسیب شناسی مطرح می‌شود (برزگر، ۱۳۷۹).

به طور خلاصه، مسئله پژوهش حاضر را می‌توان بدین گونه بیان کرد:

عوامل تعیین کننده در آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام شده حوزه مدیریت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران و راه‌کارهای مربوطه جهت رفع این آسیب‌ها کدامند؟

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

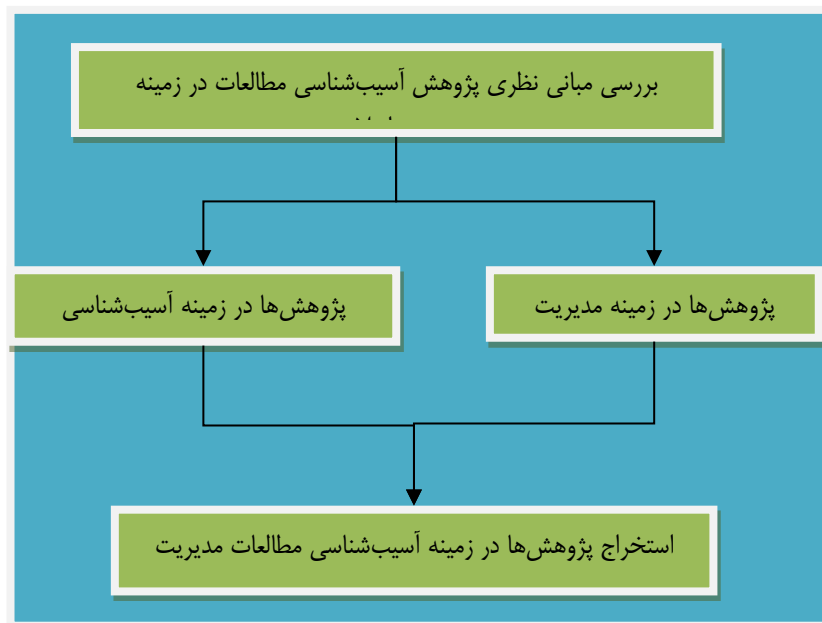
دیدگاه اسلامی در مطالعات مدیریت، حوزه نوظهوری در پژوهش علوم دانشگاهی است و طی چند سال اخیر اصطلاح «مدیریت اسلامی» علاقه‌مندان زیادی را از بخش‌های مختلف دانشگاهی و حوزوی به سوی خود جذب کرده است. نویسندگان و صاحب‌نظرانی که در قلمرو مدیریت اسلامی و دیدگاه‌های اسلام در مورد مدیریت قلم زده‌اند هر یک به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم تعاریف و یا توضیحاتی را ارائه داده‌اند که نوعی مفهوم مدیریت اسلامی از آن مستفاد می‌شود. آیت الله مکارم شیرازی مدیریت اسلامی را این‌گونه بیان کرده‌اند: «عالم هستی تحت مدیریت واحدی قرار دارد و این مدیریت الله است، انسان خلیفه الله و عالم اصغر است. این الگو به ما می‌گوید، مدیریت صحیح تنها در پرتو ارتباط مستقیم با معاونان محدود و مورد اعتماد است و مدیر نباید با تمامی نفرات ارتباط مستقیم برقرار سازد» (محمودی، ۱۳۷۹). از سوی دیگر آیت

الله مصباح یزدی (۱۳۷۶) با بر شمردن مدیریت مدیران مسلمان به عنوان مدیریت اسلامی، بر این باور است که: «نظام ارزشی اسلام، مدیریت مدیران مسلمان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در روش‌های عملی آن‌ها اثر می‌گذارد و این معنای صحیح مدیریت اسلامی است». افجه‌ای (۱۳۶۹) مدیریت اسلامی را مقوله‌ای مکتبی می‌داند و وظیفه مکتب نیز از نظر او ارایه راه‌حلهایی است که با مفهوم عدالت خواهی سازگار است. قبادی (۱۳۸۱) مدیریت از دیدگاه اسلام را در مسیر نزدیکی به خداوند می‌داند. بدین معنی که در کلیه سطوح آن زهد و تقوی پیشه می‌شود، سعی در بخشش و ارشاد فزونی می‌یابد و جلب رضایت اکثریت بیشتر می‌شود. در یک تعریف که برگرفته از مفهوم رشد استاد شهید مطهری می‌باشد، مدیریت اسلامی عبارت است از «لیاقت، شایستگی، شناخت، نگهداری، بهره‌داری و توسعه سرمایه‌هایی که در اختیار انسان قرار دارد» (عابدی جعفری، ازگلی، ۱۳۸۳). مشرف جوادی (۱۳۷۸) معتقد است زمانی که صحبت از مدیریت در اسلام می‌شود، ابتدا منظور اداره امور و بهره‌برداری صحیح از نعمت‌های الهی بر اساس اعتقاد به جهان‌بینی توحیدی است، یعنی کلیه اعمال و رفتار انسان‌ها و یا مدیران باید بر مبنای جهان‌بینی توحیدی باشد و فلسفه توحیدی ایجاب می‌کند که اعمال یک مدیر، علاوه بر انطباق با جهان‌بینی توحیدی، با اصول و هدف‌های جامعه اسلامی نیز تطبیق داشته باشد. نبوی (۱۳۷۳) مدیریت اسلامی را این چنین تعریف کرده است: «مدیریت «هنر و علم به‌کارگیری صحیح افراد و امکانات در جهت وصول هدف‌های سازمانی است، به نحوی که با موازین شرع مغایرت نداشته باشد. حمیدی‌زاده (۱۳۷۸) مدیریت را به عنوان یک بینش مطرح می‌کند و مدیر نیز عضوی از اعضای آفرینش است که باید همراه و هماهنگ با ضوابط و قوانین کلی آن باشد زیرا تشکیلاتی که به وی سپرده شده، هدفش در جهت نظم کلی جهان و برای پیشبرد فعالیت‌های بشری به منظور دستیابی به سطوح آرمانی است. آخرین تعریف، مدیریت اسلامی را این‌گونه بیان می‌دارد: شیوه به‌کارگیری منابع انسانی و امکانات مادی، برگرفته از آموزه‌های اسلامی برای نیل به اهدافی که متأثر از نظام ارزشی اسلام است (پیروز و دیگران، ۱۳۸۶).

مروری بر مبانی نظری موجود این موضوع، دلالت دارد در طی سالیان گذشته پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه پژوهش‌های مدیریت اسلامی در کشور به جز مواردی بسیار اندک، مورد بی‌توجهی پژوهش‌گران مدعی در این زمینه قرار گرفته است. از میان پژوهش‌های بررسی شده می‌توان دو پژوهش صورت گرفته به صورت مشترک توسط عابدی جعفری و ازگلی (۱۳۸۳) با عنوان «مروری بر سیر پژوهشات مدیریت اسلامی در ایران» و «نقطه‌های آغاز در ترسیم چشم‌انداز بیست ساله نظام جامع مدیریت اسلامی» را به عنوان مهم‌ترین و در عین حال جامع‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته قلمداد کرد. نویسندگان در مقاله «مروری بر سیر

پژوهش‌های مدیریت اسلامی در ایران»، تمامی آثار ارایه شده در زمینه مدیریت اسلامی از زمان اولین اثر تا پایان سال ۱۳۷۰ را مورد بررسی قرار داده اند. بررسی آنان به روشنی بیانگر کاستی‌های قابل تامل در حوزه مدیریت اسلامی می‌باشد. در مقاله «نقطه‌های آغاز در ترسیم چشم انداز بیست ساله نظام جامع مدیریت اسلامی»، نویسندگان ضمن سرمایه برشمردن مدیریت اسلامی، برای آن چهار بعد را قائل شده‌اند: اطلاع‌رسانی و پژوهش؛ آموزش و پرورش؛ مشاوره و نصیحت؛ پیاده‌سازی و بهره‌گیری از تجربه‌ها.

در نمودار زیر مراحل بررسی پیشینه مربوط به پژوهش حاضر نشان داده شده است.

نمودار ۱. فرآیند بررسی پیشینه پژوهش‌ها و مبانی نظری پژوهش

با توجه به مطالب بیان شده، مجموعه مبانی نظری پژوهش موجود در حوزه مدیریت اسلامی در زمینه‌های مدیریت اسلامی، آسیب‌شناسی علوم اجتماعی و مدیریتی، و نهایتاً آسیب‌شناسی مدیریت اسلامی به عنوان ترکیب این دو زمینه، از منظر موضوع‌شناسی و روش‌شناسی مورد بررسی تطبیقی قرار گرفته‌اند. در ابتدا چهار بعد مشخصات هر پژوهش (فرامرزی قراملکی، ۱۳۸۵) شامل عنوان، پژوهش‌گر، نشریه و سال انجام آن بررسی شده‌اند و در ادامه به بررسی تطبیقی موضوع‌های پژوهش و روش‌شناسی انجام پژوهش پرداخته شده است. از مطالعه مبانی نظری پیشین و بررسی تطبیقی پژوهش‌های انجام گرفته، مجموع مهم‌ترین آسیب‌های موجود در حوزه

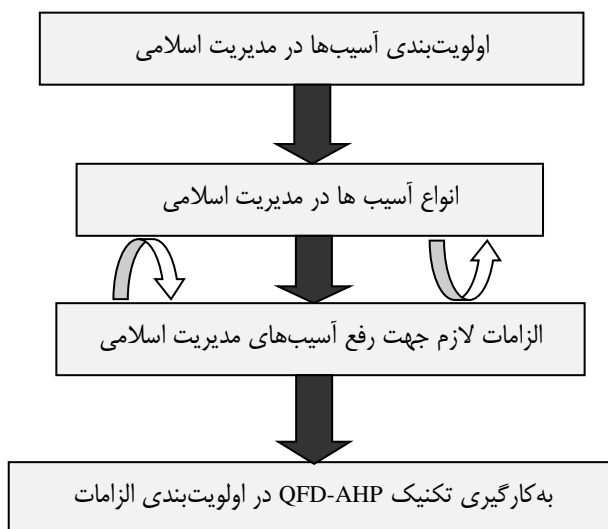
مدیریت اسلامی و نیز راه‌کارهای رفع هر آسیب استخراج گردیده است که پس از بررسی توسط خبرگان و انجام جرح و تعدیل‌های مدنظر آنان و افزودن نظرات تکمیلی خبرگان در بخش یافته‌ها به تفصیل بیان شده است.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر، بدین دلیل اینکه به آزمودن کارایی نظریه‌های علمی در حوزه مدیریت می‌پردازد و دانش کاربردی را در مورد اولویت‌بندی الزامات و اقدامات در حوزه مدیریت اسلامی مطرح می‌کند، از نظر هدف، کاربردی است. در این پژوهش، در ابتدای امر استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای جهت جمع‌آوری مبانی نظری پژوهش، بدنه اصلی پژوهش را تشکیل می‌دهد. در ادامه، استفاده از ابزارهای مصاحبه با جامعه نخبگان و پرسش‌نامه مقایسات زوجی جهت شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌ها و الزامات (راه‌کارها) پژوهش‌ها در حوزه مدیریت اسلامی ملاک کار قرار می‌گیرد. بنابراین از نظر شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، این تحقیق توصیفی از شاخه پیمایشی است. به علت استفاده از پرسش‌نامه مقایسات زوجی در این پژوهش پایایی پرسش‌ها با استفاده از رویکرد بردار ویژه انجام شده است. اعتبار محتوای این پرسش‌نامه توسط استاد مشاور و چند نفر از خبرگان مربوطه مدیریت مورد تأیید قرار گرفته است. در این پژوهش، «الزامات» به عنوان متغیرهای مستقل یعنی راه‌کارهای لازم در جهت رفع آسیب‌های مدیریت اسلامی به کار می‌روند. متغیرهای وابسته نیز شامل «آسیب‌های مدیریت اسلامی» هستند. مراحل پژوهش به ترتیب به شرح زیر هستند:

۱. در مرحله اول طبق اصول تکنیک QFD، مشتریان (نخبگان و کارشناسان و مدیران دست‌اندرکار در حوزه مدیریت اسلامی) شناسایی شدند؛
  ۲. خواسته‌های (آسیب‌ها در حوزه مدیریت اسلامی) مشتریان از طریق مطالعه، مصاحبه و اخذ نظر خبرگان شناسایی شدند؛
  ۳. انواع الزامات رفع‌کننده آسیب‌ها از طریق خبرگان تعیین شدند؛
  ۴. اهمیت نسبی آسیب‌ها و اوزان نسبی الزامات از طریق پرسشنامه و انجام مقایسات زوجی نتایج محاسبه شدند؛
  ۵. با استفاده از تکنیک AHP، وزن‌هایی نسبی نهایی الزامات تعیین شدند؛
  ۶. نتیجه حاصل تعیین رتبه‌های نهایی الزامات در قالب خانه کیفیت ترسیم شد.
- در این پژوهش، برای تحلیل داده‌ها، روش فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی مورد استفاده قرار گرفته است. محاسبات مربوط به ماتریس‌های مقایسات زوجی به کمک نرم‌افزار Super Decision انجام شده است. در این پژوهش تنها به کارگیری روش خانه کیفیت برای ارزیابی

راه کارها که در قالب الزامات معرفی می شوند، مورد استفاده قرار می گیرد. جامعه آماری این پژوهش شامل نخبگان و دست اندرکاران مدیریت اسلامی هستند که در زمینه مدیریت اسلامی صاحب نظر هستند. معیار شناسایی این افراد به عنوان جامعه آماری، تألیف، ترجمه، یا انجام پروژه پژوهشی در زمینه مدیریت اسلامی است. از آن جا که جامعه آماری این پژوهش، جامعه ای محدود است بنابراین در این تحقیق ملاک انتخاب پاسخ دهندگان، در دسترس بودن نخبگان است و برای نمونه گیری از روش نمونه گیری قضاوتی استفاده شده است. با توجه به مطالب فوق مدل پژوهش در قالب نمودار ۲ قابل مشاهده است.

نمودار ۲. مدل تحقیق

۴. تحلیل داده ها و یافته های پژوهش

پس از شناسایی خواسته های مشتری (خبرگان و پژوهشگران مدیریت اسلامی) و الزامات فنی مرتبط با خواسته ها، روابط و اولویت های کلی این ویژگی ها با استفاده از تکنیک AHP جهت تشکیل خانه کیفیت محاسبه شد تا با استفاده از QFD، اولویت های مورد نظر خبرگان، مشخص شود. خواسته های مشتریان پس از شناسایی و طبقه بندی در سمت چپ خانه کیفیت و ویژگی های فنی مربوط به این خواسته ها در بخش بالای خانه کیفیت قرار می گیرند. همان گونه که پیش تر بیان شده است، منظور ما از مشتری در این پژوهش، پژوهشگران مدیریت اسلامی هستند. خواسته های این گروه از پژوهشگران از طریق مصاحبه با نخبگان، و مستندات

کتابخانه‌ای شناسایی شد و پس از انجام مطالعه‌های لازم در تیم توسعه عملکرد کیفی و حذف خواسته‌های غیرمهم و دسته‌بندی سایر موارد، خواسته‌های اساسی زیر مشخص شدند:
 بعد ساختاری: بعد ساختار شامل سازمان‌ها، ارتباطات و نظام‌های موجود در حوزه پژوهش مدیریت اسلامی است.

بعد فرهنگی: دیدگاه‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌ها در بعد فرهنگی قرار می‌گیرند.
 بعد سیاست‌گذاری: به بررسی مهم‌ترین آسیب‌های ناشی از تصمیم‌ها و سیاست‌گذاری‌های موجود در حوزه پژوهش در مدیریت اسلامی می‌پردازد.
 بعد انسانی: به مهم‌ترین آسیب‌های ناشی از ویژگی‌های منابع انسانی و پژوهشگران فعال در حوزه مدیریت اسلامی اشاره دارد.

بعد روش‌شناختی: این بعد مهم‌ترین آسیب‌های ناشی از ویژگی‌های روش‌شناختی و شناخت‌شناسانه پژوهش‌های انجام گرفته در حوزه مدیریت اسلامی را در بر می‌گیرد.
 بعد انگیزشی: آخرین بعد از مدل تحقیق هم افراد و هم سیستم‌های اجتماعی را در بر می‌گیرد و آسیب‌های ناشی از انگیزه‌های موجود برای پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی را بررسی می‌کند.

شکل ۱. ابعاد آسیب‌شناسی پژوهش در مدیریت اسلامی

پس از شناسایی خواسته‌های مشتری (پژوهش‌گران)، مشخصه‌ها و الزامات فنی که جهت اجرای این خواسته‌ها مورد نیاز است تعیین می‌شود. «چگونه‌ها» یا الزامات فنی: جهت اجرای خواسته‌های پژوهشگران با استفاده از نقطه نظرات کارشناسان و خبرگان و ویژگی‌های مربوط به هر یک از انواع آسیب‌های مدیریت اسلامی توسط تیم توسعه عملکرد کیفی بررسی و در نهایت

عوامل زیر برای هر یک از خواسته‌ها شناسایی شد. تمامی آسیب‌ها به عنوان معیارهای اصلی و زیرمعیارهای هر یک از آسیب‌ها به همراه الزامات هر یک به صورت یکپارچه و در قالب جدول زیر قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۱. آسیب‌ها و راهکارهای استخراجی از مقایسه تطبیقی پژوهش‌ها و بررسی‌ها در مدیریت اسلامی

نوع آسیب	ردیف	آسیب‌ها	راهکارها (الزامات)
۱. ساختاری Structure	۱-۱	تفاوت نظر بین حوزه و دانشگاه در زمینه چیرستی مدیریت اسلامی s1	ارائه و بررسی تطبیقی تعاریف مدیریت اسلامی s11
			افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی s12
			ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی s13
			تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی s14
	۲-۱	بین‌المللی نبودن پژوهش در مدیریت اسلامی و عدم آگاهی از تلاش‌های دیگر کشورها در زمینه پژوهش در مدیریت اسلامی s2	ارائه و بررسی تطبیقی تعاریف مدیریت اسلامی s21
			امتیازدهی به میزان تسلط پژوهشگران به زبان‌های خارجی و آموزش مستمر حداقل یک زبان خارجی به آن‌ها s22
			توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی s23
	۳-۱	فقدان نظام نظارتی و ارزیابی عملکرد پژوهشی s3	ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی s31
			تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها s32
	۴-۱	محدودیت مبانی نظری در زمینه مدیریت اسلامی s4	توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی s33
افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی s41			
			ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی s42
			تدوین نقشه راهبردی پژوهش در

مدیریت اسلامی s43		
تلاش برای ایجاد تغییر جدی در کتاب‌های درسی مدیریت در دانشگاه‌ها s44		
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی s45		
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی s51		
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی s52	نامنظم بودن پژوهش‌ها و پراکنده بودن موضوعات و محتوای آن‌ها s5	۵-۱
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی s53		
استفاده و بهره‌گیری از خرد جمعی در پژوهش‌های مدیریت اسلامی s61		
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی s62	نبود متولی مشخص برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی s6	۶-۱
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی s63		
استفاده و بهره‌گیری از خرد جمعی در پژوهش‌های مدیریت اسلامی c11		
ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی c12	تجگرگرایی در برخورد با یافته‌های تحقیقاتی انتقادی c1	۱-۲
تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها c13		
رفع انحصارطلبی از امکانات پژوهشی c14		
استفاده و بهره‌گیری از خرد جمعی در پژوهش‌های مدیریت اسلامی c21		
ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی c22	ترس از ابراز عقیده و نظریه‌پردازی c2	۲-۲
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی c23		
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی c24		

ارائه چارچوبی برای تلفیق دیدگاه- های غربی با دیدگاه اسلامی مدیریت c31		
افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش های مدیریت اسلامی c32		
تدوین الگوی تعالی سازمانی بر مبنای مدیریت اسلامی c33	خودباختگی فرهنگی و استفاده از زبان پژوهشی غربی c3	۳-۲
تعریف گرایش مدیریت و رهبری اسلامی در دانشکده های مدیریت c34		
توسعه انجمن ها و پژوهشکده های مدیریت اسلامی c35		
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی c36		
استفاده و بهره گیری از خرد جمعی در پژوهش های مدیریت اسلامی p11		
ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی p12	تعمیل در به ثمر رساندن مطالعات و تحقیقات مدیریت اسلامی و عدم توجه به ضرورت رشد تدریجی دانش در زمینه مدیریت اسلامی p1	۱-۳
توسعه انجمن ها و پژوهشکده های مدیریت اسلامی p13		
طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی p14		
کمک به تدوین تجارب مدیریت اسلامی در طول تاریخ اسلام p15		
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی p21		
تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش ها p22	تخصیص نامناسب امکانات و تجهیزات پژوهشی p2	۲-۳
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی p23		
توسعه انجمن ها و پژوهشکده های مدیریت اسلامی p24		
رفع انحصار طلبی از امکانات پژوهشی p25		
در دستور کار قرار دادن بحث مدیریت اسلامی در دانشگاه ها در	کم توجهی به درس مدیریت اسلامی در دانشگاه ها و کم اهمیت تلقی کردن آن	۳-۳

سطوح کارشناسی و بالاتر p31	p3		
تلاش برای ایجاد تغییر جدی در کتاب‌های درسی مدیریت در دانشگاه‌ها p32			
تعریف گرایش مدیریت و رهبری اسلامی در دانشکده‌های مدیریت p33			
تشکیل و تقویت انجمن‌های مدیران اسلامی p41			
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی p42	ناتوانی در برنامه‌ریزی برای مستندسازی تجربیات موفق مدیریت اسلامی p4	۴-۳	
کمک به تدوین تجارب مدیریت اسلامی در طول تاریخ اسلام p43			
تعریف گرایش مدیریت و رهبری اسلامی در دانشکده‌های مدیریت p51			
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی p52	نبود برنامه پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی p5	۵-۳	
طرح‌ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی p53			
افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی p61			
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی p62	نبود حمایت مادی و معنوی قوی از پایان‌نامه و پژوهش‌های مرتبط با مدیریت اسلامی p6	۶-۳	
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی p63			
رفع انحصارطلبی از امکانات پژوهشی p64			
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی h11			
تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها h12	بی‌نظمی پژوهشگران مدیریت اسلامی h1	۱-۴	
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی h13			
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی h14			

طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی h15		
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی h21		
تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها h22	ضعف نسبی پژوهشگران فعال در حوزه مدیریت اسلامی h2	۲-۴
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی h23		
طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی h24		
امتیازدهی به میزان تسلط پژوهشگران به زبان‌های خارجی و آموزش مستمر حداقل یک زبان خارجی به آن‌ها h31	عدم تسلط پژوهشگران مدیریت اسلامی به زبان‌های خارجی چون عربی و انگلیسی h3	۳-۴
طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی h32		
تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها me11		
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی me12	توصیفی بودن پژوهش‌های مدیریت اسلامی و مسئله محور نبودن آن‌ها me1	۱-۵
تشکیل و تقویت انجمن‌های مدیران اسلامی me13		
طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی me14		
تلاش برای ایجاد تغییر جدی در کتاب‌های درسی مدیریت در دانشگاه‌ها me21	عدم توجه به کاربردگرایی در پژوهش‌های مدیریت اسلامی و سنخیت نداشتن پژوهش‌ها و منابع در دسترس مدیریت اسلامی با مدیریت میانی و عملیاتی me2	۲-۵
خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی me22		
طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی me23		
به کارگیری روش شناسی مطالعات میان‌رشته‌ای me31	فقدان روش شناسی روشن و قابل قبول در پژوهش‌های مدیریت اسلامی me3	۳-۵

استفاده از روش اجتهادی در استنباط از متون مرجع me32		
تدوین کتاب‌های روش‌شناسی و روش تحقیق در مدیریت اسلامی me33		
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی mo11		
تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی mo12	خودجوش بودن تلاش‌های موجود و نامشخص بودن سیستم جبران خدمات در پژوهش‌های مدیریت اسلامی mo1	۱-۶
توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی mo13		
در دستور کار قرار دادن بحث مدیریت اسلامی در دانشگاه‌ها در سطوح کارشناسی و بالاتر mo14		
افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی mo21		
ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی mo22	عدم استقبال دانشگاهیان از روند جدید مدیریت اسلامی mo2	۲-۶
تبیین جایگاه مدیریت اسلامی در تحول و توسعه کشور در آینده mo23		
در دستور کار قرار دادن بحث مدیریت اسلامی در دانشگاه‌ها در سطوح کارشناسی و بالاتر mo24		

۲. انگیزشی Motivational

پس از تعیین چه چیزها و چگونه‌ها و قرار گرفتن در محل خود، در ادامه باید نسبت به برقراری روابط بین آن‌ها اقدام کرد. برای این مهم پرسشنامه‌ای تهیه و از خبرگان خواسته شد تا نسبت به تکمیل آن اقدام نمایند.

در این مرحله از خبرگان خواسته شد تا با فرض استقلال بین خواسته‌های مشتری، میزان اهمیت هر خواسته را در جدول مربوط به پرسشنامه علامت‌گذاری کنند. امتیازات به‌دست‌آمده از پرسشنامه با استفاده از نرم‌ساعتی (فراوانی نسبی) نرمالایز شده است. برداری که میزان اهمیت نسبی خواسته‌های مشتری را نشان می‌دهد، به صورت زیر می‌باشد:

جدول ۲. میزان اهمیت نسبی خواسته های مشتری

ماتریس مقایسات زوجی آسیب های مدیریت اسلامی	فرهنگی	انسانی	روش شناسی	انگیزشی	سیاستگذاری	ساختاری	نرمال
فرهنگی	۱/۰۰۰	۲/۰۰۰	۰/۵۰۰	۴/۰۰۰	۰/۳۳۳	۰/۲۰۰	۰/۰۹۵
انسانی	۰/۵۰۰	۱/۰۰۰	۰/۳۳۳	۳/۰۰۰	۰/۲۵۰	۰/۱۶۷	۰/۰۶۳
روش شناسی	۲/۰۰۰	۳/۰۰۰	۱/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۵۰۰	۰/۲۵۰	۰/۱۴۸
انگیزشی	۰/۲۵۰	۰/۳۳۳	۰/۲۰۰	۱/۰۰۰	۰/۱۶۷	۰/۱۲۵	۰/۰۳۲
سیاستگذاری	۳/۰۰۰	۴/۰۰۰	۲/۰۰۰	۶/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۵۰۰	۰/۲۳۹
ساختاری	۵/۰۰۰	۶/۰۰۰	۴/۰۰۰	۸/۰۰۰	۲/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۲۲

$$w_1 = \begin{matrix} \text{structural} \\ \text{cultural} \\ \text{political} \\ \text{human} \\ \text{methodological} \\ \text{motivational} \end{matrix} \begin{pmatrix} 0/422 \\ 0/095 \\ 0/239 \\ 0/063 \\ 0/148 \\ 0/032 \end{pmatrix}$$

به منظور تعیین اهمیت نسبی معیارهای فرعی، شدت و میزان رابطه هر معیار اصلی با زیر معیارهای مربوط به آن مورد ارزیابی قرار می گیرد. به عنوان مثال برای تعیین میزان رابطه «آسیب های ساختاری» با زیرمعیارها (معیارهای فرعی) مربوط به آن می توان این سؤال را پرسید: با توجه به آسیب های مورد مطالعه در پژوهش های مدیریت اسلامی، از منظر «آسیب های ساختاری» کدام یک از زیرمعیارهای این آسیب در مقایسه با دیگری ارجحیت بالاتری دارد؟ نظرات نخبگان برای سایر آسیب ها بصورت فوق مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تمامی سؤال ها در قالب ماتریس مقایسات زوجی بصورت جدول شماره سه قابل مشاهده است.

جدول ۳. ماتریس مقایسات زوجی آسیب‌های ساختاری

ماتریس مقایسات زوجی آسیب‌های ساختاری	s1	s2	s3	s4	s5	s6	نرمالایز
s1	۱/۰۰۰	۶/۰۰۰	۴/۰۰۰	۸/۰۰۰	۲/۰۰۰	۳/۰۰۰	۰/۳۸۵
s2	۰/۱۶۷	۱/۰۰۰	۰/۵۰۰	۳/۰۰۰	۰/۲۰۰	۰/۳۳۳	۰/۰۵۹
s3	۰/۲۵۰	۲/۰۰۰	۱/۰۰۰	۴/۰۰۰	۰/۲۵۰	۰/۵۰۰	۰/۰۹۳
s4	۰/۱۲۵	۰/۳۳۳	۰/۲۵۰	۱/۰۰۰	۰/۱۴۳	۰/۱۶۷	۰/۰۳۰
s5	۰/۵۰۰	۵/۰۰۰	۴/۰۰۰	۷/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۵۰۰	۰/۲۲۲
s6	۰/۳۳۳	۳/۰۰۰	۲/۰۰۰	۶/۰۰۰	۲/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۲۱۰

امتیازات به دست آمده از پرسشنامه به منظور محاسبه اوزان نسبی با استفاده از نرم ساعتی نرمالایز شده و علاوه بر محاسبه نرخ سازگاری برای هر یک از کارکنان، نرخ سازگاری گروهی (قدسی پور، ۱۳۸۱) نیز برای نظرات جمع‌آوری شده محاسبه شده و در همه حالات نظرات دارای نرخ سازگاری قابل قبول (کمتر از ۰/۱) بوده‌اند. نتایج حاصل از ماتریس مقایسات زوجی در قالب بردارهای نرمالایز به صورت ماتریس W_2 به شرح زیر قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۴. جدول بردارهای ویژه نرمالایز شده معیارهای فرعی هر معیار اصلی

ماتریس مقایسات زوجی آسیب‌ها	structure	culture	Political	Human	Methodological	motivational
s1	۰/۳۸۵					
s2	۰/۰۵۹					
s3	۰/۰۹۳					
s4	۰/۰۳۰					
s5	۰/۲۲۲					
s6	۰/۲۱۰					
c1		۰/۶۴۸				
c2		۰/۲۳۰				
c3		۰/۱۲۲				
p1			۰/۳۷۴			
p2			۰/۱۴۹			
p3			۰/۱۰۴			
p4			۰/۲۷۳			
p5			۰/۰۷۰			
p6			۰/۰۳۰			
h1				۰/۲۸۵		
h2				۰/۶۳۷		
h3				۰/۱۰۵		
me1					۰/۱۰۵	
me2					۰/۲۵۸	
me3					۰/۶۳۷	
mo1						۰/۲۵۰
mo2						۰/۷۵۰

ماتریس مقایسات زوجی الزامات هر یک از زیرمعیارهای آسیب‌ها به مانند جدول‌های قبل است. در اینجا به ارائه و تشریح یک نمونه می‌پردازیم. با توجه به آسیب‌های مورد مطالعه در تحقیقات مدیریت اسلامی، از منظر شما به عنوان یک خبره کدام یک از زیر معیارهای این آسیب در مقایسه با دیگری «در جهت رفع تفاوت نظر بین حوزه و دانشگاه در زمینه چپستی مدیریت اسلامی» ارجحیت بالاتری دارد؟ نتایج حاصل بصورت ماتریس مقایسات زوجی زیر قابل مشاهده است.

جدول ۵. ماتریس مقایسات زوجی الزامات جهت رفع تفاوت نظر در زمینه چابکی مدیریت اسلامی

نرمالایز	s14	s13	s12	s11	ماتریس مقایسات زوجی الزامات جهت رفع تفاوت نظر بین حوزه و دانشگاه در زمینه چابکی مدیریت اسلامی
۰/۰۶۰	۰/۲۵۰	۰/۳۳۳	۰/۱۴۳	۱/۰۰۰	s11
۰/۵۷۸	۳/۰۰۰	۵/۰۰۰	۱/۰۰۰	۷/۰۰۰	s12
۰/۱۳۴	۰/۵۰۰	۱/۰۰۰	۰/۲۰۰	۳/۰۰۰	s13
۰/۲۲۸	۱/۰۰۰	۲/۰۰۰	۰/۳۳۳	۴/۰۰۰	s14

در نهایت، جدول رتبه‌بندی نهایی الزامات (راهکارها) گویای این مطلب است که کدام یک از عوامل از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و لازم است مورد توجه خاص قرار گیرد.

جدول ۶. جدول رتبه‌بندی نهایی الزامات و راهکارها

رتبه	راهکارها (الزامات)
۱	تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی
۲	افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی
۳	توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی
۴	تدوین کتاب‌های روش‌شناسی و روش تحقیق در مدیریت اسلامی
۵	ایجاد محیط باز برای پرورش افکار نو و داشتن رویکرد انتقادی به مدیریت اسلامی
۶	کمک به تدوین تجارب مدیریت اسلامی در طول تاریخ اسلام
۷	ایجاد مشوق برای نخبگان جهت نیل به پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی
۸	طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهش‌گران مدیریت اسلامی
۹	تلاش برای ایجاد تغییر جدی در کتاب‌های درسی مدیریت در دانشگاه‌ها
۱۰	طرح ریزی و اجرای برنامه جامع پرورش پژوهش‌گران مدیریت اسلامی
۱۱	استفاده و بهره‌گیری از خرد جمعی در پژوهش‌های مدیریت اسلامی
۱۲	تدوین سیستم جامع ارزیابی عملکرد مبتنی بر عملکرد عینی پژوهش‌ها
۱۳	تشکیل و تقویت انجمن‌های مدیران اسلامی
۱۴	خلق زبان پژوهشی متناسب با مدیریت اسلامی
۱۵	ارایه و بررسی تطبیقی تعاریف مدیریت اسلامی
۱۶	به‌کارگیری روش‌شناسی مطالعات میان‌رشته‌ای
۱۷	امتیازدهی به میزان تسلط پژوهش‌گران به زبان‌های خارجی و آموزش .....
۱۸	رفع انحصار طلبی از امکانات پژوهشی
۱۹	تعریف گرایش مدیریت و رهبری اسلامی در دانشکده‌های مدیریت
۲۰	در دستور کار قرار دادن بحث مدیریت اسلامی در دانشگاه‌ها در سطوح کارشناسی و بالاتر
۲۱	استفاده از روش اجتهادی در استنباط از متون مرجع
۲۲	تبیین جایگاه مدیریت اسلامی در تحول و توسعه کشور در آینده
۲۳	ارایه چارچوبی برای تلفیق دیدگاه‌های غربی با دیدگاه اسلامی مدیریت
۲۴	تدوین الگوی تعالی سازمانی بر مبنای مدیریت اسلامی

۵. نتیجه گیری و پیشنهادها

نتایج بررسی های انجام شده پیرامون آسیب شناسی پژوهش های مدیریت اسلامی حکایت از آن دارد که آسیب های ساختاری به عنوان اثربخش ترین و مهم ترین آسیب ها می باشند. این امر نشان می دهد که برای توسعه دانش و پژوهش در حوزه مدیریت اسلامی بایستی به ساختارهای موجود در زمینه مدیریت اسلامی توجه داشت و سعی بر آن داشت تا این ساختارها متحول شده و بهبود یابند. آسیب های سیاست گذاری، روش شناختی، فرهنگی، انسانی و انگیزشی به ترتیب در اولویت های بعد جای می گیرند. قرار گردن آسیب های حاصل از موارد انگیزشی در اولویت آخر نشان از آن دارد که بر خلاف نظرات به ظاهر موجود که بحث انگیزش در پژوهش ها رو به زوال است، نه تنها درست نبوده بلکه با وجود مسایل و کاستی ها و محدودیت های بسیار در انجام یک کار تحقیقی، این مسایل انگیزشی است که همچنان انجام تحقیقات جدید در حوزه مدیریت اسلامی را به صورت پویا نگه می دارد. نظر به اینکه شش آسیب اصلی به عنوان پایه و اساس انواع آسیب ها در فضای تحقیقات مدیریت مورد بررسی قرار گرفته است؛ در راستای شناخت هر چه بهتر و صحیح تر این آسیب ها اقدام به شناسایی و معرفی آسیب های فرعی در قالب آسیب های کلان شد. برای آسیب های ساختاری ۶، برای آسیب های فرهنگی ۳، برای آسیب های سیاست گذاری ۶، برای آسیب های انسانی ۳، برای آسیب های روش شناختی ۳ و برای آسیب های انگیزشی ۲ آسیب فرعی شناسایی گردید.

بررسی ها چنین نشان می دهد که از میان آسیب های فرعی ساختاری: «تفاوت نظر بین حوزه و دانشگاه در زمینه چستی مدیریت اسلامی»؛ آسیب های فرعی فرهنگی: «تجزی گرایی در برخورد با یافته های تحقیقاتی انتقادی»؛ آسیب های فرعی سیاست گذاری: «تعجیل در به ثمر رساندن مطالعات و تحقیقات مدیریت اسلامی و عدم توجه به ضرورت رشد تدریجی دانش در زمینه مدیریت اسلامی»؛ آسیب های فرعی انسانی: «ضعف نسبی پژوهشگران فعال در حوزه مدیریت اسلامی»؛ آسیب های فرعی روش شناختی: «فقدان روش شناسی روشن و قابل قبول در پژوهش های مدیریت اسلامی»؛ و آسیب های فرعی انگیزشی: «عدم استقبال دانشگاهیان از روند جدید مدیریت اسلامی» به عنوان مهم ترین معیار فرعی هر آسیب کلی مطرح هستند و سایر آسیب ها در جایگاه های بعدی قرار می گیرند. در حقیقت اهمیت آسیب های فرعی در این است که راه کار اجرایی را در اختیار متولیان امر قرار می دهد. با استفاده از اولویت بندی انجام گرفته در درون هر کدام از آسیب های کلی می توان راه کار اجرایی رفع آسیب و میزان توجه مورد نیاز به هر کدام از آسیب ها را تعیین و برنامه ریزی نمود.

نتایج به دست آمده از اولویت بندی الزامات نشان می دهد که از میان ۲۴ الزام (راه کار) مورد بررسی در این پژوهش، چهار راهکار «تدوین نقشه راهبردی پژوهش در مدیریت اسلامی»،

«افزایش مشارکت حوزه و دانشگاه در پژوهش‌های مدیریت اسلامی»، «توسعه انجمن‌ها و پژوهشکده‌های مدیریت اسلامی» و «تدوین کتاب‌های روش‌شناسی و روش تحقیق در مدیریت اسلامی» به تنهایی بیش از ۶۰٪ درصد انواع آسیب‌ها را می‌پوشانند. چنان‌چه دست‌اندرکاران مدیریت اسلامی بر اجرایی کردن این چهار راه‌کار تمرکز نمایند می‌توان انتظار داشت که بخش زیادی از آسیب‌های موجود در پژوهش‌های مدیریت اسلامی رفع خواهند شد. در مجموع می‌توان اظهار کرد که واقعیت‌های موجود پژوهش در مدیریت اسلامی نشان از کندی حرکت قطار پژوهش مدیریت اسلامی می‌دهند. این بدان معناست که محققان و دست‌اندرکاران این حوزه بایستی به دنبال یافتن راه‌کارهای عملی برای تغییر این وضعیت دارند. پروژه مدیریت اسلامی در مسیر خود نیاز به مراقبت‌ها و جدیت‌های فراوانی دارد که با هوشمندی و روزآمدی متولیان امر قابل دسترسی است.

در پایان پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود: در این تحقیق نتایج بر اساس ارائه انواع آسیب‌ها در فضای مدیریت اسلامی و اولویت‌بندی راهکارهای این آسیب‌ها صورت گرفت. پیشنهاد می‌گردد در قالب ارائه سناریوهایی جدید اشکال جدید و بدیع آسیب‌شناسی تحقیقات مدیریت صورت گیرد. تمامی آسیب‌های اصلی به همراه آسیب‌های فرعی در قالب دو سطح به صورت مستقل و جدا از هم مورد بررسی قرار گرفتند. از آنجا که در ارتباط با همپوشانی برخی از آسیب‌های فرعی نظراتی توسط نخبگان مصاحبه شونده مطرح گردید؛ پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آینده نوع استقلال یا وابستگی آسیب‌های فرعی مورد ملاک قرار گیرد. از آنجا که در تایید روش مورد استفاده در اولویت‌بندی مراحل مختلفی صورت گرفت، با این وجود استفاده از روش‌های دیگر تصمیم‌گیری چند شاخصه به ویژه روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه‌ای همچون «تکنیک فرآیند تحلیل شبکه‌ای» و «الکتر» پیشنهاد می‌شود. فراتحلیلی^۱ از تحقیقات صورت گرفته در زمینه تحقیقات مدیریت چه در زمینه پژوهش‌های داخلی و چه خارجی مورد نیاز می‌باشد.

---

1. Meta analysis

منابع

۱. ابراهیمی، محمد حسین (۱۳۷۹). *مدیریت اسلامی*. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
۲. احمدی، مسعود (۱۳۸۴). *مدیریت اسلامی (اصول، مبانی، مفاهیم و الگوها*. ساری: انتشارات پژوهش-های فرهنگی.
۳. افجه‌ای، سیدعلی اکبر (۱۳۶۹). *مدیریت اسلامی*. تهران: بخش فرهنگی دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی.
۴. اسکات، ریچارد (۱۳۷۴). *سازمان‌ها: سیستم‌های عقلایی، طبیعی و باز*. ترجمه دکتر حسن میرزایی اهرنجانی و فلورا سلطانی تیرانی، تهران: انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
۵. انصاری، محمد علی، دعایی، حبیب ا... و مرتضوی سعید (۱۳۸۱). *مبانی مدیریت اسلامی و الگوهای آن*. مشهد: انتشارات بیان هدایت نور.
۶. برزگر، بهمن، (۱۳۷۹). آسیب‌شناسی فرهنگی سیاسی ایرانیان در فرآیند توسعه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه: شهید بهشتی.
۷. پیروز، علی آقا، خدمتی، ابوطالب، شفیعی، عباس و بهشتی‌زاده، سید محمود (۱۳۸۶). *مدیریت در اسلام*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۸. چاوشی، سید کاظم (۱۳۸۸). بررسی رویکردهای نظری به مدیریت اسلامی. *فصلنامه تخصصی پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآنی*، شماره ۲، صص ۴۳-۵۳.
۹. حمیدی‌زاده، محمدرضا (۱۳۷۸). تبیین نقش پیش‌بینی و آینده‌نگری در نظام مدیریت اسلامی. *فصلنامه مطالعات مدیریت*، شماره ۲۰، صص ۱۶-۱.
۱۰. خاکی، غلام‌رضا (۱۳۷۹). *روش تحقیق در مدیریت*. تهران: انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۱. خنیفر، حسین (۱۳۸۴). تحلیل محتوای مبانی نظری مدیریت اسلامی با تأکید بر آثار منتخب فرهنگ مدیریت، شماره ۱۰، صص ۲۰۲-۱۵۱.
۱۲. روشنی، سکینه (۱۳۸۶). *اصول و مبانی مدیریت اسلامی و الگوهای آن*. تهران: موسسه کتاب مهریان نشر.
۱۳. دانایی‌فرد، حسن، الوانی، سید مهدی و آذر عادل (۱۳۸۳). *روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت: رویکردی جامع*. تهران: انتشارات صفار.
۱۴. دانایی‌فرد، حسن، الوانی، سید مهدی و آذر عادل (۱۳۸۶). *روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع*. تهران: انتشارات صفار.
۱۵. دشتی، محمد (۱۳۸۵). *امام علی (ع) و مدیریت*. قم: نشر موسسه تحقیقاتی امام علی (ع).
۱۶. دلاور، علی (۱۳۷۴). *مبانی نظری و علمی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*. تهران: انتشارات رشد.
۱۷. سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی الهه (۱۳۸۱). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.
۱۸. ساجدی‌نیا، محمد حسین (۱۳۸۲). *اصول و مبانی مدیریت اسلامی*. تهران: انتشارات شهر آشوب.

۱۹. ساعتی، توماس ال. (۱۳۷۸). *تصمیم‌سازی برای مدیران*. ترجمه علی اصغر توفیق، تهران: سازمان مدیریت صنعتی.
۲۰. عسگریان، مصطفی (۱۳۷۰). *مدیریت اسلامی*. تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تربیت معلم.
۲۱. عابدی جعفری، حسن، خواستار، حمزه و اعظمی امیر (۱۳۸۷). پرسش‌های بزرگ در زمینه مطالعات سازمان و مدیریت اسلامی. *مجله علوم انسانی*، شماره ۷۹، صص ۱۵۷-۱۳۵.
۲۲. عابدی جعفری، حسن و ازگلی، محمد (۱۳۸۳ الف). نقطه‌های آغاز در ترسیم چشم‌انداز بیست ساله نظام جامع مدیریت اسلامی. *مجله علوم انسانی*، شماره ۵۲، صص ۲۹-۷.
۲۳. عابدی جعفری، حسن و ازگلی، محمد (۱۳۸۳ ب). مروری بر سیر تحقیقات مدیریت اسلامی در ایران. *مجله مصباح*، شماره ۵۱، صص ۹۸-۷۵.
۲۴. فرامرزی قراملکی، احد (۱۳۸۵). *روش‌شناسی مطالعات دینی*. مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
۲۵. فروزنده دهکردی، لطف ... و جوکار، علی اکبر (۱۳۸۶). *مدیریت اسلامی و الگوهای آن*، تهران: دانشگاه پیام نور.
۲۶. فقیهی، ابوالحسن و علیزاده، محسن (۱۳۸۴). *روایی در پژوهش کیفی*. فرهنگ مدیریت، شماره ۹، صص ۱۹-۵.
۲۷. قبادی، اسماعیل (۱۳۸۱). *اصول و مبانی مدیریت اسلامی*. تهران: انتشارات فقه.
۲۸. قدسی پور، سید حسن (۱۳۸۱). *فرآیند تحلیل سلسله مراتبی*. تهران: انتشارات دانشگاه امیر کبیر.
۲۹. محمودی، جعفر (۱۳۷۹). *چیستی مدیریت اسلامی در بوته نقد*. دانش مدیریت، شماره ۵۱، صص ۲۳-۳.
۳۰. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۷۶). *پیش‌نیازهای مدیریت اسلامی*. قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره).
۳۱. مشرف جوادی، محمدحسین (۱۳۷۸). *اصول و متون مدیریت در اسلام*. همدان: انتشارات نور علم.
۳۲. معصومی مهر، حمید رضا، (۱۳۸۹). *شناسایی موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمان-های دولتی-صنعتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه: پیام نور استان تهران.
۳۳. ممی زاده، جعفر (۱۳۷۵). *دانش بهسازی و نوسازی سازمان*. انتشارات روایت.
۳۴. مؤمنی، منصور (۱۳۸۵). *مباحث نوین تحقیق در عملیات*. تهران: انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
۳۵. نبوی، محمدحسن (۱۳۷۳). *مدیریت اسلامی*. قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه.
۳۶. نقی پورفر، ولی ... (۱۳۷۷). *اصول مدیریت اسلامی و الگوهای آن*. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۳۷. هاشمی رکاوندی، سید مجتبی (۱۳۷۹). *رهبری و مدیریت، روابط انسانی و سازمانی در ایران، اسلام و غرب*. انتشارات باطن.
۳۸. هیوز، آون (۱۳۸۴). *مدیریت دولتی نوین*. ترجمه: سید مهدی الوانی و همکاران، تهران: انتشارات مروارید.

39. Bayazit, O. (2006). Use of analytic network process in vendor selection decisions. *Benchmarking: An International journal*, 13(5), 566-79.
40. Chang, T. j., & Tu, Y. L. (2007). *Evaluation of Monthly Capacity Factors of WECS Using Chronological and Probabilistic Wind Speed Data: A Case Study of Taiwan*. *Renewable Energy* 32, 1999-2010.
41. Hofstede, G. (1993). Cultural constraints in management theories. *Academy of management executive*, 7(1), 81-94.
42. Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
43. Mead, L., & Sarkis, J. (1999). Analyzing organizational project alternatives for agile manufacturing processes: an analytic network approach. *International Journal of Production Research*, 37(2), 241-261.
44. Nagesha, N., & Balachandra, P. (2004). "Barriers to energy efficiency in small industry clusters: Multi-criteria-based prioritization using the analytic hierarchy process. Available online: <http://www.elsevier.com/locate/energy>.
45. Saaty, T. (1980). *The Analytic Hierarchy Process*. McGraw-Hill, New York, NY.
46. Saaty, T. (1996). *The Analytic Hierarchy Process*. McGraw-Hill International, New York, 1980 (Later translated to Russian, Portuguese, and Chinese. Revised edition published in paperback, RWS Publications, Pittsburgh, 1996).
47. Saaty, T. (2001). *The Analytical Network Process: Decision Making with Dependence and Feedback*. RWS Publications, Pittsburgh.
48. Saaty, T. (2004). *Super Decisions Software*. RWS Publications. Pittsburgh, PA.
49. Saaty, T. (2005), *Theory and Applications of the Analytic Network Process. Decision Making with Benefits, Opportunities, Costs and Risks*. RWS Publications, Pittsburgh, PA.
50. Triandis, H.C. (2004). The many dimensions of culture. *Academy of Management Executive*, 18(1), 88-93.
51. Triantaphyllou, E. & Mann, S. H. (1995). Using The Analytic Hierarchy Process For Decision Making In Engineering Applications: Some Challenges. *Journal of Industrial Engineering: Applications and Practice*, 2(1), 35-44.
52. Vaidya, O. S; & Kumar, S. (2004). Analytic hierarchy process: An overview of applications. Available online: <http://www.elsevier.com/locate/ejor>.
53. Zagorsek, H.; Jaklic, M.; & Stough, S. J. (2004). Comparing Leadership Practices Between the United States, Nigeria, and Slovenia: Does Culture Matter? *Cross Cultural Management*, 11(2), 16- 34.